

ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

ΠΡΩΤΟ ΤΜΗΜΑ

ΥΠΟΘΕΣΗ Έ Έκατά ΕΛΛΑΔΑΣ

(Προσφυγή αριθ. 1001/09)

ΑΠΟΦΑΣΗ

ΣΤΡΑΣΒΟΥΡΓΟ

12 Ιουλίου 2011

Η παρούσα απόφαση θα καταστεί οριστική σύμφωνα με τους όρους που προβλέπονται από το άρθρο 44 § 2 της Σύμβασης. Μπορεί να υποστεί τυπικές διορθώσεις.

**Μεταφραστική Υπηρεσία Υπουργείου Εξωτερικών, Αθήνα
SERVICE DES TRADUCTIONS DU MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES
DE LA REPUBLIQUE HELLENIQUE, ATHENES
HELLENIC REPUBLIC, MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS, TRANSLATION
SERVICE, ATHENS**

Στην υπόθεση Έ κατά Ελλάδα,

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (πρώτο τμήμα), συνεδριάζοντας σε τμήμα αποτελούμενο από τους:

Nina Vajić, *πρόεδρος,*

Anatoly Kovler,

Peer Lorenzen,

Γεώργιο Νικολάου,

Mirjana Lazarova Trajkovska,

Julia Laffranque,

Λινό-Αλέξανδρο Σισιλιάνο, *δικαστές,*

και τον Søren Nielsen, *γραμματέα τμήματος.*

Αφού διασκέφθηκε σε συμβούλιο στις 21 Ιουνίου 2011,

Εκδίδει την πιο κάτω απόφαση, η οποία ελήφθη την ημερομηνία αυτή:

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

1. Η υπόθεση έχει εισαχθεί με μία προσφυγή (αριθ. 1001/09) στρεφόμενη κατά της Ελληνικής Δημοκρατίας από τέσσερις υπηκόους του Κράτους αυτού, τους κυρίους Έ Έ και Έ Έ και τις κυρίες Έ Έ και Έ Έ Έ («οι προσφεύγοντες»), οι οποίοι προσέφυγαν ενώπιον του Δικαστηρίου στις 8 Δεκεμβρίου 2008 δυνάμει του άρθρου 34 της Σύμβασης για την προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και των Θεμελιωδών Ελευθεριών («η Σύμβαση»).

2. Οι προσφεύγοντες εκπροσωπούνται από τον κύριο Ν. Φραγκάκη, δικηγόρο Αθηνών. Η Ελληνική Κυβέρνηση («η Κυβέρνηση») εκπροσωπήθηκε από τους απεσταλμένους του αντιπροσώπου της, κύριο Κ. Γεωργιάδη, πάρεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, και κύριο Χ. Πουλάκο, δικαστικό αντιπρόσωπο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους.

3. Οι προσφεύγοντες υποστηρίζουν ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου αριθ.1 και των άρθρων 6 § 1 (λογική προθεσμία) και 13 της Σύμβασης

4. Στις 25 Φεβρουαρίου 2010, η αντιπρόεδρος του πρώτου τμήματος αποφάσισε να κοινοποιήσει την προσφυγή στην Κυβέρνηση. Όπως επιτρέπει το άρθρο 29 § 1 της Σύμβασης, αποφασίσθηκε επιπλέον ότι το τμήμα θα αποφαινόταν συγχρόνως επί του παραδεκτού και επί της ουσίας.

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ

I. ΟΙ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΤΗΣ ΥΠΟΘΕΣΗΣ

5. Οι προσφεύγοντες έχουν γεννηθεί αντίστοιχα το 1927, 1933, 1930 και 1957 και κατοικούν στην Αθήνα.

6. Οι προσφεύγοντες είναι κύριοι ενός οικοπέδου συνολικής επιφάνειας 27.750 τ.μ., κείμενου στη θέση «Άνω/Παλαιό Ηράκλειο» της κοινότητας Ηρακλείου Αττικής.

A. Η διαδικασία σχετικά με τους τίτλους κυριότητας

7. Το 1983, το υπουργείο Οικονομίας τους κάλεσε να προσκομίσουν τους τίτλους κυριότητάς τους. Με απόφαση της 4^{ης} Σεπτεμβρίου 1985, ο υπουργός τους αναγνώρισε ως κυρίους μόνο ενός τμήματος του εν λόγω οικοπέδου, εμβαδού 13.000 τ.μ.

8. Στις 10 Σεπτεμβρίου 1987, οι προσφεύγοντες άσκησαν ενώπιον του Πρωτοδικείου Αθηνών αναγνωριστική αγωγή του δικαιώματος κυριότητάς τους επί ολόκληρου του οικοπέδου. Το δικαστήριο διέταξε τη διεξαγωγή συμπληρωματικής διαδικασίας, ιδίως τη διενέργεια πραγματογνωμοσύνης και εξέταση μαρτύρων.

9. Με απόφαση της 21^{ης} Μαΐου 2002, το δικαστήριο δικαίωσε τους προσφεύγοντες. Στηρίχθηκε σε ορισμένες διατάξεις του αστικού κώδικα, αλλά και στο ρωμαϊκό και βυζαντινό δίκαιο για τη χρησικτησία και τους αναγνώρισε ως εξ' αδιαιρέτου κυρίους μέχρι ποσοστού ενός τετάρτου της ιδιοκτησίας έκαστος. Σημείωσε ότι το επίδικο οικοπέδο αποτελούσε τμήμα μίας μεγαλύτερης έκτασης, η οποία είχε παραχωρηθεί, μεταξύ 1837 και 1841, σε βαυαρούς στρατιωτικούς που είχαν εγκατασταθεί στην Ελλάδα συγχρόνως με τον βασιλιά Όθωνα.

10. Το Δημόσιο άσκησε έφεση κατά της απόφασης αυτής αλλά, στις 9 Μαΐου 2003, το εφετείο Αθηνών απέρριψε την έφεση και επικύρωσε την πρωτόδικη απόφαση.

11. Στις 6 Οκτωβρίου 2003, το Δημόσιο άσκησε αίτηση αναίρεσης. Η συζήτηση ορίστηκε για την 1^η Φεβρουαρίου 2006. Εν τούτοις, την 1^η Δεκεμβρίου 2005, το Δημόσιο παραιτήθηκε από την αίτησή του.

B. Η διαδικασία απαλλοτρίωσης

12. Στις 18 Ιανουαρίου 2002, ο υπουργός Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων, ο υπουργός Πολιτισμού και ο υπουργός Οικονομίας έλαβαν μία απόφαση δυνάμει της οποίας προέβησαν στην απαλλοτρίωση του επίδικου οικοπέδου για τις ανάγκες της Πολιτιστικής Ολυμπιάδας, και ειδικότερα για τη διαρρύθμιση κτιρίων για τη στέγαση ενός πολιτιστικού κέντρου καθώς και εκθέσεων. Χαρακτήρισαν την απαλλοτρίωση ως πολύ επείγουσα.

13. Στις 26 Μαρτίου 2003, το Δημόσιο άσκησε ενώπιον του Πρωτοδικείου Αθηνών αγωγή για τον καθορισμό της προσωρινής τιμής μονάδας αποζημίωσης. Με απόφαση της 5^{ης} Σεπτεμβρίου 2002, το πρωτοδικείο προσδιόρισε το ύψος του ποσού αυτού σε 16.065,087 ευρώ συνολικά για το οικόπεδο και τα κτίσματα.

14. Τόσο το Δημόσιο όσο και οι προσφεύγοντες κατέθεσαν αίτηση ενώπιον του εφετείου Αθηνών για τον καθορισμό της οριστικής τιμής

μονάδας της αποζημίωσης. Στις 17 Ιουνίου 2003, αυτό όρισε το σχετικό ποσό σε 13.030.121,84 ευρώ.

15. Καθώς δεν καταβλήθηκε κανένα ποσό από το Δημόσιο, οι προαναφερόμενοι υπουργοί επιβεβαίωσαν, με κοινή απόφαση της 5^{ης} Ιουλίου 2006, την αυτεπάγγελτη άρση της απαλλοτρίωσης για τον λόγο ότι αυτή δεν είχε πραγματοποιηθεί εντός των προθεσμιών.

Γ. Η διαδικασία χαρακτηρισμού

16. Λίγους μήνες μετά την ανακοίνωση της απαλλοτρίωσης, στις 5 Ιουνίου 2002, ο υπουργός Πολιτισμού χαρακτήρισε «το κτίριο ιδιοκτησίας του Δημοσίου που βρίσκεται (...) στο Ηράκλειο Αττικής και τον περιβάλλοντα χώρο» ως «διατηρητέο ιστορικό μνημείο, το οποίο απαιτεί ειδική προστασία εκ μέρους του Κράτους, σύμφωνα με τις διατάξεις του νόμου 1469/1950», για τους λόγους ότι το κτίριο αποτελούσε «σημαντικό δείγμα αρχοντικού του 20^{ου} αιώνα που διέθετε στην όψη του ενδιαφέροντα αρχιτεκτονικά και μορφολογικά στοιχεία», και ότι ο επιβλητικός χαρακτήρας του αρχοντικού με το πάρκο που το περιέβαλλε είχε «συμβάλει στη διαμόρφωση της όψης της συνοικίας» και αποτελούσε «σημείο αναφοράς στις αναμνήσεις των κατοίκων».

17. Ένα πρακτικό του Κεντρικού Συμβουλίου ιστορικών μνημείων με ημερομηνία 14 Φεβρουαρίου 2002 διευκρίνιζε ότι τρία παραρτήματα που βρίσκονταν εντός του πάρκου που περιέβαλλε το αρχοντικό δεν παρουσίαζαν «ιδιαίτερο αρχιτεκτονικό και μορφολογικό ενδιαφέρον».

18. Στις 7 Οκτωβρίου 2002, οι προσφεύγοντες άσκησαν ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας αίτηση ακύρωσης κατά της απόφασης αυτής. Υποστήριζαν ότι ο προαναφερόμενος χαρακτηρισμός συνιστούσε κατάχρηση εξουσίας τόσο λόγω της έναρξης μίας εσπευσμένης διαδικασίας απαλλοτρίωσης, η οποία μάλιστα χαρακτηρίστηκε πολύ επείγουσα, όσο και λόγω της αναφοράς στην απόφαση ότι το Δημόσιο είχε στην κυριότητά του το ακίνητο, κάτι που αποσκοπούσε στην αποστέρηση των προσφευγόντων

από οποιαδήποτε δυνατότητα άσκησης ενδίκου μέσου. Υπογράμμιζαν ότι οι διαδοχικές αποφάσεις της διοίκησης, αρχικά για την απαλλοτρίωση του ακινήτου και κατόπιν για τη διατήρηση αυτού, ήταν αντιφατικές. Χαρακτηρίζοντας ως διατηρητέα ολόκληρη την ιδιοκτησία τους, το Δημόσιο δεν αποσκοπούσε στην προστασία αυτής, ως πολιτιστικό αγαθό, αλλά στο να τους στερήσει τη χρήση της εν λόγω ιδιοκτησίας χωρίς την καταβολή αποζημίωσης.

19. Επιπλέον, οι προσφεύγοντες υποστήριζαν ότι υπήρξε παραβίαση της αρχής της αναλογικότητας διότι η διοίκηση είχε κηρύξει διατηρητέα όχι μόνο την επιφάνεια του οικοπέδου που χρειαζόταν για την ανάδειξη της αισθητικής αξίας του αρχοντικού, αλλά ολόκληρη την έκταση εμβαδού 27.750 τ.μ., γεγονός που τους στερούσε τη χρήση της ιδιοκτησίας τους. Ειδικότερα, οι προσφεύγοντες ισχυρίζονταν ότι η διοίκηση δεν είχε αιτιολογήσει ειδικώς την απόφασή της να επιβάλει το βάρος επί ολόκληρης της ιδιοκτησίας, πολύ περισσότερο αφού αναγνώριζε ρητά ότι τρία παραρτήματα δεν παρουσίαζαν κανένα ιδιαίτερο αρχιτεκτονικό ενδιαφέρον.

20. Η από 7 Οκτωβρίου 2002 αίτηση ακύρωσης των προσφευγόντων εξετάστηκε από το Συμβούλιο της Επικρατείας στις 29 Μαρτίου 2007. Η συζήτηση αναβλήθηκε αυτεπάγγελτα πολλές φορές: στις 17 Δεκεμβρίου 2003, 20 Οκτωβρίου 2004, 30 Μαρτίου και 7 Δεκεμβρίου 2005, 24 Μαΐου 2006, 21 Φεβρουαρίου και 14 Μαρτίου 2007.

21. Με απόφαση της 9^{ης} Ιουλίου 2008 (η οποία καθαρογράφηκε στις 12 Σεπτεμβρίου 2008), το Συμβούλιο της Επικρατείας απέρριψε την αίτηση. Διευκρίνισε ότι η προσβαλλόμενη απόφαση ήταν πλήρως αιτιολογημένη και είχε χαρακτηρίσει ως διατηρητέο ιστορικό μνημείο ολόκληρο το πάρκο που περιέβαλλε το αρχοντικό και εντός του οποίου βρίσκονταν τα τρία παραρτήματα. Λίγη σημασία είχε το ότι τα εν λόγω τρία παραρτήματα δεν είχαν χαρακτηριστεί με αυτόνομο τρόπο. Το Συμβούλιο της Επικρατείας σημείωσε ότι ο λόγος σύμφωνα με τον οποίο οι προσφεύγοντες είχαν στερηθεί την ιδιοκτησία τους άνευ αποζημίωσης έπρεπε να απορριφθεί και

ότι το ζήτημα της αποζημίωσης την οποία αυτοί δικαιούνταν δυνάμει του άρθρου 24 § 6 του Συντάγματος αποτελούσε χωριστό ζήτημα.

II. ΤΟ ΕΦΑΡΜΟΣΤΕΟ ΕΘΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ Η ΠΡΑΚΤΙΚΗ

22. Το άρθρο 24 § 6 του Συντάγματος προβλέπει:

«Τα μνημεία, οι παραδοσιακές περιοχές και τα παραδοσιακά στοιχεία προστατεύονται από το Κράτος. Νόμος θα ορίσει τα αναγκαία για την πραγματοποίηση της προστασίας αυτής περιοριστικά μέτρα της ιδιοκτησίας, καθώς και τον τρόπο και το είδος της αποζημίωσης των ιδιοκτητών.»

23. Από το 1986, το Συμβούλιο της Επικρατείας έχει κρίνει ότι παρά την απουσία νόμου περί εφαρμογής της προαναφερόμενης συνταγματικής διάταξης, η διοίκηση υποχρεούται να αποζημιώνει τον ιδιοκτήτη ενός οικοπέδου, δυνάμει του άρθρου αυτού, όταν τα μέτρα που αποσκοπούν στην προστασία του περιβάλλοντος ή της πολιτιστικής κληρονομιάς περιορίζουν σημαντικά τη χρήση αυτού. Πρόκειται για μία πάγια και πλούσια νομολογία (αποφάσεις του Συμβουλίου της Επικρατείας αριθ. 3146/1986, 2801/1991, 1517/1993, 3963/1995, 2725/1997, 4575/1998, 784/1999, 3337/1999, 1432/2002, 530/2003, 2876/2004, 3627/2004, 3000/2005, 3009/2006 και 1920/2007), που έχει ακολουθηθεί από τα διοικητικά πρωτοδικεία και εφετεία (βλ. για παράδειγμα την απόφαση αριθ. 4401/2004 του Διοικητικού Πρωτοδικείου Αθηνών και την απόφαση αριθ. 2962/2005 του Διοικητικού Εφετείου Αθηνών). Το Συμβούλιο της Επικρατείας υπογράμμισε ότι αξίωση αποζημίωσης γεννάται, υπό την έννοια του άρθρου 24 § 6 του Συντάγματος, από την πάροδο εύλογου χρονικού διαστήματος από την επιβολή των περιοριστικών μέτρων, εφόσον ο ιδιοκτήτης καταθέτει ενώπιον της διοίκησης ή του αρμόδιου δικαστηρίου αίτηση αποζημίωσης για τον καθορισμό της οποίας λαμβάνεται υπόψη ο

χαρακτήρας των σχετικών εκτάσεων. Ο ιδιοκτήτης που υφίσταται αυτά τα μέτρα δύναται να αξιώσει αποζημίωση για την απομείωση της αξίας του ακινήτου του λόγω των περιορισμών που επέρχονται στις δυνατότητες εκμετάλλευσης και αξιοποίησης αυτού. Σε στήριξη της αγωγής του και προκειμένου να διευκολύνει τον προσδιορισμό της προαναφερόμενης απομείωσης της αξίας, μπορεί να επικαλεστεί τον τρόπο με τον οποίο σχεδίαζε να εκμεταλλευτεί το ακίνητό του.

24. Το άρθρο 10 § 3 του νόμου 3028/2002 για την προστασία των αρχαιοτήτων και εν γένει της πολιτιστικής κληρονομιάς έχει ως εξής:

«Η εγκατάσταση ή λειτουργία βιομηχανικής, βιοτεχνικής ή εμπορικής επιχείρησης, η τοποθέτηση τηλεπικοινωνιακών ή άλλων εγκαταστάσεων (...), καθώς και η οικοδομική δραστηριότητα πλησίον αρχαίου επιτρέπεται μόνο μετά από έγκριση του Υπουργού Πολιτισμού, η οποία εκδίδεται ύστερα από γνώμη του Συμβουλίου. Η έγκριση χορηγείται εάν η απόσταση από ακίνητο μνημείο (...) είναι τέτοια ώστε να μην κινδυνεύει να επέλθει άμεση ή έμμεση βλάβη αυτού λόγω του χαρακτήρα του έργου ή της επιχείρησης ή της εργασίας.»

25. Το άρθρο 48 § 2 του ίδιου νόμου 3028/2002 προβλέπει τη ψήφιση ενός προεδρικού διατάγματος που θα προσφέρει επιχορηγήσεις και οικονομικά κίνητρα σε ιδιοκτήτες κτιρίων που έχουν χαρακτηριστεί ως διατηρητέα μνημεία ή κτίρια. Εν τούτοις, το εν λόγω διάταγμα δεν έχει ψηφιστεί ακόμα.

26. Τα άρθρα 11 § 2, 40 και 41 του νόμου 3028/2002 προβλέπουν ότι το Δημόσιο ή οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης πρέπει να καλύπτουν το σύνολο ή μέρος των δαπανών, όταν το ποσό των εξόδων που βαρύνουν τους ιδιοκτήτες, τόσο για τη συντήρηση όσο και για τις εργασίες διατήρησης, στερέωσης και ανακαίνισης, υπερβαίνει «ένα εύλογο ποσό»

και «η κατάσταση του ιδιοκτήτη δεν του επιτρέπει να καταβάλει τη δαπάνη».

27. Στην απόφαση αριθ. 2707/2009, το Συμβούλιο της Επικρατείας διευκρίνισε τα εξής:

«Η θεμιτή επιδίωξη της προστασίας του πολιτιστικού περιβάλλοντος με επιβολή περιορισμών στην χρήση των ακινήτων δεν απαλλάσσει το Κράτος από την υποχρέωσή του να αποζημιώσει τον θιγόμενο ιδιοκτήτη για την ουσιώδη στέρηση οποιασδήποτε από τις νόμιμες χρήσεις που προβλέπονται για το συγκεκριμένο ακίνητο.»

28. Πρέπει ομοίως να ληφθούν υπόψη, εν προκειμένω, οι ακόλουθες διατάξεις του Εισαγωγικού Νόμου του αστικού κώδικα:

Άρθρο 105

«Ένεκα παρανόμων πράξεων ή παραλείψεων των οργάνων του δημοσίου κατά την ενάσκηση της σε αυτούς ανατεθειμένης δημοσίας εξουσίας, το δημόσιον ενέχεται εις αποζημίωση, εκτός αν η πράξη ή η παράλειψη εγένετο κατά παράβαση διατάξεως κειμένης χάριν του γενικού συμφέροντος. Μετά του δημοσίου ενέχεται εις ολόκληρο και το υπαίτιο πρόσωπον, επιφυλασσομένων των περι ευθύνης υπουργών ειδικών διατάξεων.»

Άρθρο 106

«Οι διατάξεις των δύο προηγούμενων άρθρων εφαρμόζονται και για την ευθύνη των δήμων, των κοινοτήτων ή των άλλων νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου από πράξεις ή παραλείψεις των οργάνων που βρίσκονται στην υπηρεσία τους.»

Άρθρο 19 του νόμου 1868/1989

«Η αγωγή αποζημίωσης ενώπιον των διοικητικών δικαστηρίων είναι ανεξάρτητο ένδικο βοήθημα σε σχέση με την προσφυγή, την αίτηση ακύρωσης ή άλλα ένδικα βοηθήματα κατά της διοικητικής πράξης ή παράλειψης από την οποία απορρέει η αξίωση προς αποζημίωση (...)»

29. Με το άρθρο 105 του Εισαγωγικού Νόμου του Αστικού Κώδικα θεσπίζεται η έννοια της ειδικής επιζήμιας πράξεως δημοσίου δικαίου, από την οποία γεννάται εξωσυμβατική ευθύνη του Δημοσίου. Η ευθύνη αυτή προκύπτει από παράνομες πράξεις ή παραλείψεις οι οποίες προξένησαν υλική ή ηθική βλάβη στον διοικούμενο. Οι πράξεις αυτές δύνανται να είναι, όχι μόνον πράξεις νομικής φύσεως, αλλά και υλικές ενέργειες της διοικήσεως, συμπεριλαμβανομένων των κατ' αρχήν μη εκτελεστών πράξεων (Κυριακόπουλος, *Αστικός Κώδικας – Σχόλια*, άρθρο 105 του Εισαγωγικού Νόμου του Αστικού Κώδικα, αριθ. 23, Φύλλο, *Δίκαιο των Συμβάσεων*, ειδικό μέρος, τόμος 6, ευθύνη από αξιόποινη πράξη 1977, παρ. 48 Β 112, Ε. Σπηλιωτόπουλος, *Διοικητικό Δίκαιο*, 3η έκδοση, παρ. 217).

30. Σύμφωνα με το άρθρο 19 του ν. 1868/1989, η αγωγή αποζημιώσεως ενώπιον των διοικητικών δικαστηρίων συνιστά αυτοτελές ένδικο μέσο εν σχέσει προς την αίτηση ακυρώσεως ή οποιαδήποτε άλλη προσφυγή κατά της διοικητικής πράξεως ή της παραλείψεως, από την οποία ενδέχεται να απορρέει υποχρέωση αποζημιώσεως. Δύναται, επομένως, να ασκείται αυτοτελώς, τη δε άσκηση της αγωγής αποζημιώσεως επιλέγει ο ενδιαφερόμενος. Αφού η παράνομη φύση της πράξεως ή της παραλείψεως είναι μία από τις προϋποθέσεις παραδεκτού της αγωγής αποζημιώσεως, το διοικητικό δικαστήριο το οποίο επιλαμβάνεται αγωγής αυτού του είδους, εξετάζει επίσης τη νομιμότητα της εν λόγω διοικητικής πράξεως ή παραλείψεως, υπό την προϋπόθεση ότι αυτή δεν έχει ήδη εξετασθεί τελεσίδικα στο πλαίσιο άλλης διαδικασίας.

31. Υφίσταται μία ευρύτατη νομολογία των εθνικών δικαστηρίων όσον αφορά την αγωγή αποζημίωσης. Κατά τη νομολογία αυτή, εάν ένα οικοπέδο το οποίο προορίζεται για την κατασκευή έργου δημόσιας ωφελείας, παραμένει δεσμευμένο για μία μακρά χρονική περίοδο χωρίς η Διοίκηση να προβαίνει στην επίσημη απαλλοτρίωσή του έναντι αποζημίωσης, ο κύριος του οικοπέδου δύναται να αιτηθεί την αποδέσμευση του ακινήτου του και να ζητήσει αποζημίωση για τη ζημία την οποία υπέστη (βλ., π.χ., την απόφαση 2839/1991 του Διοικητικού Πρωτοδικείου Θεσσαλονίκης). Ομοίως, εάν η Διοίκηση δεσμεύει ένα οικοπέδο πέραν της ευλόγου προθεσμίας, ο ζημιούμενος ιδιοκτήτης δύναται να ζητήσει αποζημίωση για τη ζημία την οποία υφίσταται λόγω της παρανόμου δεσμεύσεως του ακινήτου του και της αποστέρησης της χρήσης αυτού (βλ., π.χ., την απόφαση 104/2003 του Διοικητικού Πρωτοδικείου Καλαμάτας). Τέλος, εάν η διοίκηση καταλαμβάνει παρανόμως ένα οικοπέδο, ο κύριος του οικοπέδου δύναται να ζητήσει, πέραν της απόδοσης του ακινήτου του, αποζημίωση λόγω αποστέρησης της χρήσης του οικοπέδου του (βλ., π.χ., την απόφαση 35/2004 του Πρωτοδικείου Ρόδου).

ΑΙΤΙΑΣΕΙΣ

I. ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΠΙΚΑΛΟΥΜΕΝΗΣ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 6 § 1 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

32. Οι προσφεύγοντες παραπονούνται για υπέρβαση της «λογικής προθεσμίας» της διαδικασίας. Υποστηρίζουν ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 6 § 1 της Σύμβασης, το οποίο έχει ως εξής:

«Παν πρόσωπον έχει δικαίωμα όπως η υπόθεσίς του δικασθῆ (...) εντός λογικής προθεσμίας υπό (...) δικαστηρίου (...), το οποίον θα

αποφασίση (...)επί των αμφισβητήσεων επί των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων του αστικής φύσεως (...))»

A. Επί του παραδεκτού

33. Το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι η αιτίαση αυτή δεν είναι προδήλως αβάσιμη με την έννοια του άρθρου 35 § 3 της Σύμβασης. Το Δικαστήριο σημειώνει επιπλέον ότι αυτή δεν προσκρούει σε κανέναν άλλο λόγο απαραδέκτου. Πρέπει επομένως να κηρυχθεί παραδεκτή.

B. Επί της ουσίας

34. Η περίοδος που πρέπει να ληφθεί υπόψη άρχισε στις 7 Οκτωβρίου 2002, με την άσκηση της αίτησης ακύρωσης ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας, και περατώθηκε στις 12 Σεπτεμβρίου 2008, με την καθαρογραφή της απόφασης του εν λόγω δικαστηρίου. Η διαδικασία διήρκεσε επομένως πέντε έτη και έντεκα μήνες περίπου για ένα μόνο βαθμό δικαιοδοσίας.

35. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι ο εύλογος χαρακτήρας της διάρκειας μίας διαδικασίας εκτιμάται σύμφωνα με τις συνθήκες της υπόθεσης και λαμβανομένων υπόψη των κριτηρίων που έχουν καθιερωθεί από την νομολογία του, και ειδικότερα την πολυπλοκότητα της υπόθεσης, την συμπεριφορά του προσφεύγοντος και εκείνη των αρμοδίων αρχών, καθώς και της σημασίας της διαφοράς για τους ενδιαφερόμενους (βλέπε, μεταξύ πολλών άλλων, *Frydlender κατά Γαλλίας* [GC], αριθ. 30979/96, § 43, CEDH 2000-VII).

36. Η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι το χρονικό διάστημα που παρήλθε, αναγκαίο για την εξέταση της υπόθεσης των προσφευγόντων, οφειλόταν, αφενός στο φόρτο εργασίας του Συμβουλίου της Επικρατείας

και, αφετέρου, στην πολυπλοκότητα της υπόθεσης, λόγω των σοβαρών ζητημάτων ερμηνείας του Συντάγματος που εγείρονταν.

37. Οι προσφεύγοντες ανταπαντούν ότι η υπόθεση δεν ήταν πολύπλοκη. Αφορούσε μία συνηθισμένη και απλή διαφορά, κάτι που αποδεικνύεται εξάλλου από τη σύντομη αιτιολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας.

38. Το Δικαστήριο επιβεβαιώνει ότι είναι ευθύνη των συμβαλλομένων Κρατών να οργανώσουν το δικαστικό σύστημά τους κατά τρόπο ώστε τα δικαστήριά τους να μπορούν να εξασφαλίσουν σε οποιονδήποτε το δικαίωμα να επιτύχει μία τελεσίδικη απόφαση επί των αμφισβητήσεων των σχετικών με τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του αστικής φύσεως μέσα σε λογική προθεσμία (βλέπε *Comingersoll S.A. κατά Πορτογαλίας* [GC], no. 35382/97, § 24, CEDH 2000-IV).

39. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι το Συμβούλιο της Επικρατείας ανέβαλε πολλές φορές αυτεπάγγελτα τη συζήτηση της υπόθεσης: στις 17 Δεκεμβρίου 2003, 20 Οκτωβρίου 2004, 30 Μαρτίου και 7 Δεκεμβρίου 2005, 24 Μαΐου 2006, 21 Φεβρουαρίου και 14 Μαρτίου 2007. Η Κυβέρνηση δε δίδει καμία ικανοποιητική εξήγηση για τον ορισμό κάθε επόμενης δικασίμου σε πολύ μακρινές ημερομηνίες.

40. Υπό αυτές τις συνθήκες, το Δικαστήριο δεν μπορεί παρά να καταλήξει ότι μία διάρκεια πέντε ετών και έντεκα μηνών δε συμβαδίζει με τις απαιτήσεις της «λογικής προθεσμίας» του άρθρου 6 § 1 της Σύμβασης.

Συνεπώς, υπήρξε παραβίαση αυτού του άρθρου.

II. ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΠΙΚΑΛΟΥΜΕΝΗΣ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 13 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

41. Οι προσφεύγοντες παραπονούνται ομοίως για την απουσία πραγματικής προσφυγής ώστε να παραπονεθούν για τη διάρκεια της

διαδικασίας. Επικαλούνται το άρθρο 13 της Σύμβασης, σύμφωνα με το οποίο:

«Παν πρόσωπον του οποίου τα αναγνωριζόμενα εν τη (...) Συμβάσει δικαιώματα και ελευθερίαι παρεβιάσθησαν, έχει το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής ενώπιον εθνικής αρχής, έστω και αν η παραβίασις διεπράχθη υπό προσώπων ενεργούντων εν τη εκτελέσει των δημοσίων καθηκόντων των.»

A. Επί του παραδεκτού

42. Το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι η αιτίαση αυτή δεν είναι προδήλως αβάσιμη με την έννοια του άρθρου 35 § 3 της Σύμβασης. Το Δικαστήριο σημειώνει επιπλέον ότι αυτή δεν προσκρούει σε κανέναν άλλο λόγο απαραδέκτου. Πρέπει επομένως να κηρυχθεί παραδεκτή.

B. Επί της ουσίας

43. Η Κυβέρνηση αντικρούει αυτή τη θέση των προσφευγόντων. Υποστηρίζει ότι αυτοί μπορούσαν να ασκήσουν αγωγή αποζημίωσης στη βάση του άρθρου 105 του Εισαγωγικού Νόμου του αστικού κώδικα.

Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι είχε ήδη την ευκαιρία να διαπιστώσει ότι η ελληνική έννομη τάξη δεν πρόσφερε στους ενδιαφερόμενους μία πραγματική προσφυγή με την έννοια του άρθρου 13 της Σύμβασης που να τους επιτρέπει να παραπονεθούν για τη διάρκεια μιας διαδικασίας (βλέπε, μεταξύ πολλών άλλων, *Φραγγαλέζη κατά Ελλάδας*, αριθ. 18830/03, 9 Ιουνίου 2005, §§ 18-23, *Τσουκαλάς κατά Ελλάδας*, αριθ. 12286/08, 22 Ιουλίου 2010, *Βασίλειος Αθανασίου και λοιποί κατά Ελλάδας*, αριθ. 50973/08, 21 Δεκεμβρίου 2010). Το Δικαστήριο δε διακρίνει εν προκειμένω κανένα λόγο για να παρακάμψει την νομολογία αυτή, πολύ

περισσότερο αφού η Κυβέρνηση δεν αποδεικνύει ότι η ελληνική έννομη τάξη έχει αποκτήσει εν τω μεταξύ ένα τέτοιο ένδικο μέσο.

44. Συνεπώς, υπήρξε παραβίαση του άρθρου 13 στην προκειμένη υπόθεση.

III. ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΠΙΚΑΛΟΥΜΕΝΗΣ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 1 ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟΥ ΑΡΙΘ.1

45. Οι προσφεύγοντες παραπονούνται ομοίως για το γεγονός ότι στερήθηκαν, χωρίς αποζημίωση, την ιδιοκτησία τους. Εξηγούν ειδικότερα ότι ο υπουργός Πολιτισμού, με τη θέση του οποίου συμφώνησε το Συμβούλιο της Επικρατείας, χαρακτήρισε ως «διατηρητέο ιστορικό μνημείο» το σύνολο της ιδιοκτησίας τους – και όχι μόνο το αρχοντικό και το περιβάλλον πάρκο που ήταν αναγκαίο για τη διατήρηση της αισθητικής του – κατά τρόπο που να μην μπορούν πλέον να χρησιμοποιήσουν ή εκμεταλλευθούν ένα μεγάλο τμήμα της ιδιοκτησίας τους, το οποίο είναι δεσμευμένο λόγω αυτού του χαρακτηρισμού (βλέπε, ως προς τούτο, *SCEA Ferme de Fresnoy κατά Γαλλίας* (déc.), αριθ. 61093/00, CEDH 2005-XIII (αποσπάσματα) και *Kozacioglu κατά Τουρκίας* [GC], αριθ. 2334/03, CEDH 2009-...). Υποστηρίζουν ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου αριθ.1, το οποίο έχει ως εξής:

«Έκαστο φυσικό ή νομικό πρόσωπο έχει δικαίωμα στον σεβασμό της περιουσίας του. Κανείς δεν μπορεί να στερηθεί της ιδιοκτησίας του παρά μόνον για λόγους δημόσιας ωφέλειας και σύμφωνα με τους όρους που προβλέπονται από τον νόμο και τις γενικές αρχές του διεθνούς δικαίου.

Οι προηγούμενες διατάξεις δεν θίγουν το δικαίωμα των Κρατών να θεσπίζουν τους νόμους που κρίνουν απαραίτητους για να ρυθμίσουν τη χρήση των αγαθών σύμφωνα με το γενικό συμφέρον και να

εξασφαλίσουν την πληρωμή των φόρων ή άλλων συνεισφορών ή των προστίμων.»

46. Η Κυβέρνηση καλεί το Δικαστήριο να κηρύξει απαράδεκτη την προσφυγή λόγω της παράλειψης των προσφευγόντων να εξαντλήσουν τα εθνικά ένδικα μέσα, τα οποία κατά την άποψή της ήταν τρία.

47. Καταρχήν, κατηγορεί τους προσφεύγοντες ότι δεν επικαλέστηκαν ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας, έστω κατ'ουσίαν, το δικαίωμα που εγγυάται το άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου αριθ.1. Ακόμη κι αν υποθεθεί ότι το Συμβούλιο της Επικρατείας υποχρεούτο να εξετάσει την υπόθεση αυτεπάγγελτα υπό το πρίσμα της Σύμβασης, οι προσφεύγοντες δεν απαλλάσσονταν από την υποχρέωσή τους να αναφερθούν στο δικαίωμά τους για σεβασμό της περιουσίας τους.

48. Κατά δεύτερον, η Κυβέρνηση υπογραμμίζει ότι οι προσφεύγοντες δεν άσκησαν αγωγή αποζημίωσης σε βάρος του Δημοσίου, όπως αυτή προβλέπεται στα άρθρα 105 και 106 του Εισαγωγικού Νόμου του αστικού κώδικα. Επικαλείται τη νομολογία του Δικαστηρίου επί του ζητήματος, ιδίως τις αποφάσεις *Κοσμίδης και λοιποί κατά Ελλάδα* (αριθ. 32141/04, 8 Νοεμβρίου 2007) και *Κανελλόπουλος κατά Ελλάδα* (αριθ. 11325/06, 21 Φεβρουαρίου 2008), η οποία θα έπρεπε να εφαρμοστεί και στην προκειμένη περίπτωση. Υποστηρίζει ότι το γεγονός ότι η αίτηση ακύρωσης που άσκησαν οι προσφεύγοντες απορρίφθηκε δε σημαίνει ότι αυτοί δεν έχουν τη δυνατότητα να ασκήσουν το προβλεπόμενο στο άρθρο 105 ένδικο μέσο, στηριζόμενοι στην παράλειψη της διοίκησης να ορίσει μία αποζημίωση για τον περιορισμό που επήλθε επί της ελεύθερης χρήσης της ιδιοκτησίας τους.

49. Κατά τρίτον, η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι οι προσφεύγοντες δεν άσκησαν ενώπιον των διοικητικών δικαστηρίων αγωγή στη βάση του άρθρου 24 § 6 του Συντάγματος. Το άρθρο αυτό προβλέπει συγχρόνως την προστασία, χωρίς χρονικούς περιορισμούς, του πολιτιστικού

περιβάλλοντος, και την αποζημίωση του ιδιοκτήτη για τη σχετική ζημία, αφήνοντας στο νομοθέτη να ορίσει τη διαδικασία καθορισμού της αποζημίωσης καθώς και τον χαρακτήρα αυτής.

50. Οι προσφεύγοντες υποστηρίζουν ότι κατήγγειλαν στο Συμβούλιο της Επικρατείας τη στέρηση της χρήσεως της ιδιοκτησίας τους άνευ αποζημίωσης, και ότι, σε κάθε περίπτωση, το τελευταίο υποχρεούτο, δυνάμει του άρθρου 28 § 1 του Συντάγματος, να εξετάσει αυτεπάγγελτα την υπόθεσή τους υπό το πρίσμα του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου αριθ.1. Υποστηρίζουν, επιπλέον, ότι προσφεύγοντας ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας, αποσκοπούσαν στην ανάκληση του χαρακτηρισμού του συνόλου της ιδιοκτησίας τους ως ιστορικού μνημείου και όχι στην αποκατάσταση της ζημίας τους που απέρρευε από τον χαρακτηρισμό. Οι ισχυρισμοί της Κυβέρνησης σχετικά με την παράλειψή τους να ασκήσουν αγωγές αποζημίωσης έχουν ως σκοπό να παραπλανήσουν το Δικαστήριο. Κατά τα λοιπά, μία αγωγή αποζημίωσης δε θα μπορούσε να τελεσφορήσει πριν την έκβαση της αίτησης ακύρωσης. Ούτε η αγωγή στη βάση του άρθρου 105 του Εισαγωγικού Νόμου του αστικού κώδικα, ούτε εκείνη που προβλέπει το άρθρο 24 § 6 του Συντάγματος δε θα μπορούσαν να έχουν ευνοϊκή έκβαση για τους προσφεύγοντες: η πρώτη προϋποθέτει τον παράνομο χαρακτήρα της επίδικης πράξης ή παράλειψης, ενώ η δεύτερη θα ήταν ανώφελη καθώς τα επιχειρήματα που θα προέβαλαν οι προσφεύγοντες ενώπιον του διοικητικού πρωτοδικείου που θα επιλαμβανόταν αυτής της αγωγής θα ήταν τα ίδια με εκείνα που αναπτύχθηκαν ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας.

51. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι η βάση του κανόνα της εξάντλησης των εθνικών ενδίκων μέσων που διατυπώνεται στο άρθρο 35 § 1 της Σύμβασης συνίσταται στο ότι, πριν να προσφύγει ενώπιον του Δικαστηρίου, ο προσφεύγων πρέπει να έχει δώσει στο υπεύθυνο Κράτος την δυνατότητα να επανορθώσει τις επικαλούμενες παραβιάσεις με τα εθνικά μέσα, χρησιμοποιώντας τα δικαστικά βοηθήματα που προσφέρονται από

την εθνική νομοθεσία αρκεί αυτά να αποδεικνύονται αποτελεσματικά και επαρκή (βλέπε, μεταξύ άλλων, την απόφαση *Fressoz et Roire κατά Γαλλίας* [GC], αριθ. 29183/95, § 37, CEDH 1999-I). Πράγματι, το άρθρο 35 § 1 της Σύμβασης δεν προβλέπει παρά μόνον την εξάντληση των ενδίκων μέσων που σχετίζονται με τις επίδικες παραβιάσεις και είναι διαθέσιμα και επαρκή. Πρέπει να υπάρχουν σε επαρκή βαθμό βεβαιότητας, όχι μόνον στην θεωρία, αλλά και στην πράξη, άλλως στερούνται της απαιτούμενης αποτελεσματικότητας και προσβασιμότητας. Το εναγόμενο Κράτος έχει την ευθύνη να καταδείξει ότι οι απαιτήσεις αυτές εκπληρώνονται (βλέπε, μεταξύ πολλών άλλων, *Dalia κατά Γαλλίας*, απόφαση της 19^{ης} Φεβρουαρίου 1998, *Recueil des arrêts et décisions* 1997-I, § 38).

52. Σε ό,τι αφορά το πρώτο σκέλος της ένστασης, το Δικαστήριο σημειώνει ότι στην αίτηση ακύρωσής τους, οι προσφεύγοντες υποστήριζαν ότι χαρακτηρίζοντας ως διατηρητέα ολόκληρη την ιδιοκτησία τους, το Δημόσιο δεν αποσκοπούσε στην προστασία αυτής, ως πολιτιστικού αγαθού, αλλά στο να τους στερήσει τη χρήση της εν λόγω ιδιοκτησίας χωρίς την καταβολή οποιασδήποτε αποζημίωσης. Χωρίς να στηρίζονται ρητά στο άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου αριθ.1, προέβαλαν έτσι επιχειρήματα τα οποία ισοδυναμούσαν με καταγγελία, κατ'ουσίαν, μίας προσβολής των δικαιωμάτων που εγγυάται το άρθρο αυτό και έδιδαν στο Συμβούλιο της Επικρατείας, το οποίο αποφάνθηκε επί αυτού, την ευκαιρία να θεραπεύσει την επικαλούμενη παραβίαση.

53. Ως προς το δεύτερο σκέλος της ένστασης, το Δικαστήριο σημειώνει ότι η παρούσα υπόθεση διαφέρει από τις αναφερόμενες από την Κυβέρνηση υποθέσεις, και ιδίως από την πιο πάνω αναφερόμενη απόφαση *Κανελλόπουλος κατά Ελλάδας*, στην οποία η δέσμευση της ιδιοκτησίας του προσφεύγοντος οφειλόταν στην άρνηση της διοίκησης να συμμορφωθεί προς μία δικαστική απόφαση. Εν προκειμένω, το Συμβούλιο της Επικρατείας κήρυξε νόμιμη την απόφαση του υπουργού που χαρακτήριζε την ιδιοκτησία των προσφευγόντων ως ιστορικό μνημείο. Μία τέτοια

διαπίστωση καθιστά επομένως αβάσιμη οποιαδήποτε αγωγή στη βάση του άρθρου 105, προϋπόθεση για την εφαρμογή του οποίου είναι ο παράνομος χαρακτήρας της επίδικης πράξης ή παράλειψης.

54. Ως προς το τρίτο σκέλος της ένστασης, το Δικαστήριο σημειώνει ότι, σύμφωνα με την πάγια νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας και των πρωτοβάθμιων και δευτεροβάθμιων διοικητικών δικαστηρίων (πιο πάνω παράγραφος 23), το άρθρο 24 § 6 του Συντάγματος προβλέπει την υποχρέωση της διοίκησης να αποζημιώσει τον ιδιοκτήτη ενός οικοπέδου όταν μέτρα για την προστασία του περιβάλλοντος ή της πολιτιστικής κληρονομιάς περιορίζουν σημαντικά τη χρήση αυτού.

55. Το Δικαστήριο επισημαίνει ότι οι προσφεύγοντες παραπονούνταν ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας ότι η διοίκηση, επικαλούμενη την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς, είχε παραβιάσει την αρχή της αναλογικότητας επιβάλλοντας επί της ιδιοκτησίας τους σημαντικούς περιορισμούς που κατέληγαν στην αποστέρησή τους από τη χρήση αυτής χωρίς την καταβολή αποζημίωσης. Για να απορρίψει την αίτηση, το Συμβούλιο της Επικρατείας υπογράμμισε ότι το ζήτημα της νομιμότητας των λόγων της πράξης του υπουργού Περιβάλλοντος ήταν διαφορετικό από εκείνο της αποζημίωσης και ότι δεν είναι αρμόδιο να εκδικάζει ένδικα μέσα με αποζημιωτικό χαρακτήρα. Παρά το γεγονός ότι οι προσφεύγοντες δεν μπορούσαν να επιτύχουν την ακύρωση της απόφασης που χαρακτήριζε το ακίνητό τους ιστορικό μνημείο, παρέμενε στη διάθεσή τους η αγωγή αποζημίωσης.

56. Το Δικαστήριο θεωρεί ότι η απόρριψη της αίτησης από το Συμβούλιο της Επικρατείας δεν εμπόδιζε, ούτε εμποδίζει σήμερα τους προσφεύγοντες, καθώς το βάρος επί της ιδιοκτησίας τους συνεχίζει να υφίσταται, από το να ασκήσουν ενώπιον διοικητικού πρωτοδικείου αγωγή αποζημίωσης στη βάση της ζημίας που απορρέει από τη δέσμευση ολόκληρης της ιδιοκτησίας τους κατόπιν του χαρακτηρισμού. Οι επιβληθέντες εν προκειμένω περιορισμοί ήταν πράγματι τέτοιας έκτασης

που θα μπορούσαν, σύμφωνα με τη νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας (πιο πάνω παράγραφος 23), να αιτιολογήσουν τη χορήγηση αποζημίωσης.

57. Ενόψει των ανωτέρω, το Δικαστήριο εκτιμά ότι παραλείποντας να ασκήσουν την αγωγή αποζημίωσης που προβλέπει το άρθρο 24 § 6 του Συντάγματος, οι προσφεύγοντες δεν έκαναν κανονική χρήση των ενδίκων μέσων που τους προσφέρονταν στο εθνικό δίκαιο.

58. Έπεται ότι η αιτίαση αυτή πρέπει να κηρυχθεί απαράδεκτη κατ'εφαρμογή του άρθρου 35 §§ 1 και 4 της Σύμβασης.

IV. ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 41 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

59. Σύμφωνα με το άρθρο 41 της Σύμβασης,

«Εάν το Δικαστήριο κρίνει ότι υπήρξε παραβίαση της Σύμβασης ή των Πρωτοκόλλων της και εάν το εσωτερικό δίκαιο του Υψηλού Συμβαλλομένου Μέρους επιτρέπει την ατελή μόνον επανόρθωση των συνεπειών της παραβίασης αυτής, το Δικαστήριο επιδικάζει στον ζημιωθέντα διάδικο, εφόσον συντρέχει λόγος, μία δίκαιη ικανοποίηση.»

A. Ζημία

60. Οι προσφεύγοντες αξιώνουν διάφορα ποσά για την υλική και ηθική βλάβη που υποστηρίζουν ότι υπέστησαν εν σχέσει προς την εικαζόμενη παραβίαση του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου αριθ.1.

61. Λαμβανομένου υπόψη του ότι το Δικαστήριο διαπίστωσε παραβίαση των άρθρων 6 § 1 και 13, θεωρεί ότι συντρέχει λόγος να επιδικάσει σε έκαστο των προσφευγόντων 7.000 ευρώ για ηθική βλάβη, ήτοι το συνολικό ποσό των 28.000 ευρώ.

Β. Έξοδα και δικαστική δαπάνη

62. Οι προσφεύγοντες αξιώνουν ομοίως 44.600 ευρώ για τα έξοδα και τη δικαστική δαπάνη ενώπιον του Δικαστηρίου, αλλά χωρίς να αναλύουν την αξίωσή τους.

63. Η Κυβέρνηση υπογραμμίζει ότι το εν λόγω ποσό είναι υπερβολικό και μη αναγκαίο.

64. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι η επιδίκαση εξόδων και δικαστικής δαπάνης στη βάση του άρθρου 41 προϋποθέτει την απόδειξη της πραγματικότητας, της αναγκαιότητάς τους και, επιπλέον, του εύλογου χαρακτήρα του ύψους τους (*Ιατρίδης κατά Ελλάδας* (δίκαιη ικανοποίηση) [GC], αριθ. 31107/96, § 54, CEDH 2000-XI). Επιπλέον, τα δικαστικά έξοδα δεν καταβάλλονται παρά στο μέτρο που σχετίζονται με τη διαπιστωθείσα παραβίαση (*Van de Hurk κατά Ολλανδίας*, απόφαση της 19^{ης} Απριλίου 1994, série A no 288, § 66).

65. Λαμβανομένου υπόψη του χαρακτήρα της διαπιστωθείσας εν προκειμένω παραβίασης, το Δικαστήριο επιδικάζει στους προσφεύγοντες, για έξοδα και δικαστική δαπάνη, 1.000 ευρώ για τη διαδικασία ενώπιόν του.

Γ. Τόκοι υπερημερίας

66. Το Δικαστήριο κρίνει προσηκόν να βασίσει το επιτόκιο των τόκων υπερημερίας στο επιτόκιο δανεισμού της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας προσαυξημένο κατά τρεις εκατοστιαίες μονάδες.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ, ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ, ΟΜΟΦΩΝΑ,

1. *Κηρύσσει* την προσφυγή παραδεκτή ως προς τις αιτιάσεις τις ελκόμενες από τα άρθρα 6 § 1 και 13 της Σύμβασης και απαράδεκτη κατά τα λοιπά.

2. *Αποφαίνεται* ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 6 § 1 της Σύμβασης.

3. *Αποφαίνεται* ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 13 της Σύμβασης.

4. *Αποφαίνεται*

α) ότι το εναγόμενο Κράτος οφείλει να καταβάλει στους προσφεύγοντες, εντός τριών μηνών από την ημερομηνία που η απόφαση καταστεί οριστική σύμφωνα με το άρθρο 44 § 2 της Σύμβασης, τα ακόλουθα ποσά:

(i) 7.000 (επτά χιλιάδες) ευρώ σε έκαστο εκ των προσφευγόντων, πλέον οποιουδήποτε ποσού μπορεί να οφείλεται ως φόρος, για ηθική βλάβη.

(ii) 1.000 (χίλια) ευρώ, από κοινού στους προσφεύγοντες, πλέον οποιουδήποτε ποσού μπορεί να οφείλεται ως φόρος από τους προσφεύγοντες, για έξοδα και δικαστική δαπάνη,

β) ότι, από τη λήξη της προθεσμίας αυτής και μέχρι την καταβολή, τα ποσά αυτά θα προσαυξηθούν με τόκους υπολογιζόμενους με επιτόκιο ίσο με το επιτόκιο δανεισμού της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, το οποίο θα ισχύει κατά την εν λόγω περίοδο, προσαυξημένο κατά τρεις εκατοστιαίες μονάδες.

5. *Απορρίπτει* το αίτημα δίκαιης ικανοποίησης κατά τα λοιπά.

**ΕΠΙΣΗΜΗ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ TRADUCTION OFFICIELLE OFFICIAL
TRANSLATION**

No. Φ.092.22/4609

Συντάχθηκε στη γαλλική γλώσσα και στη συνέχεια κοινοποιήθηκε εγγράφως στις 12 Ιουλίου 2011, κατ'εφαρμογή του άρθρου 77 §§ 2 και 3 του κανονισμού.

(υπογραφή)

Søren Nielsen

Γραμματέας

(υπογραφή)

Nina Vajić

Πρόεδρος

Ακριβής μετάφραση του συνημμένου
εγγράφου από τα γαλλικά.

Αθήνα, 28 Ιουλίου 2011.

Ο μεταφραστής

Αλέξανδρος Πετροτσόπουλος